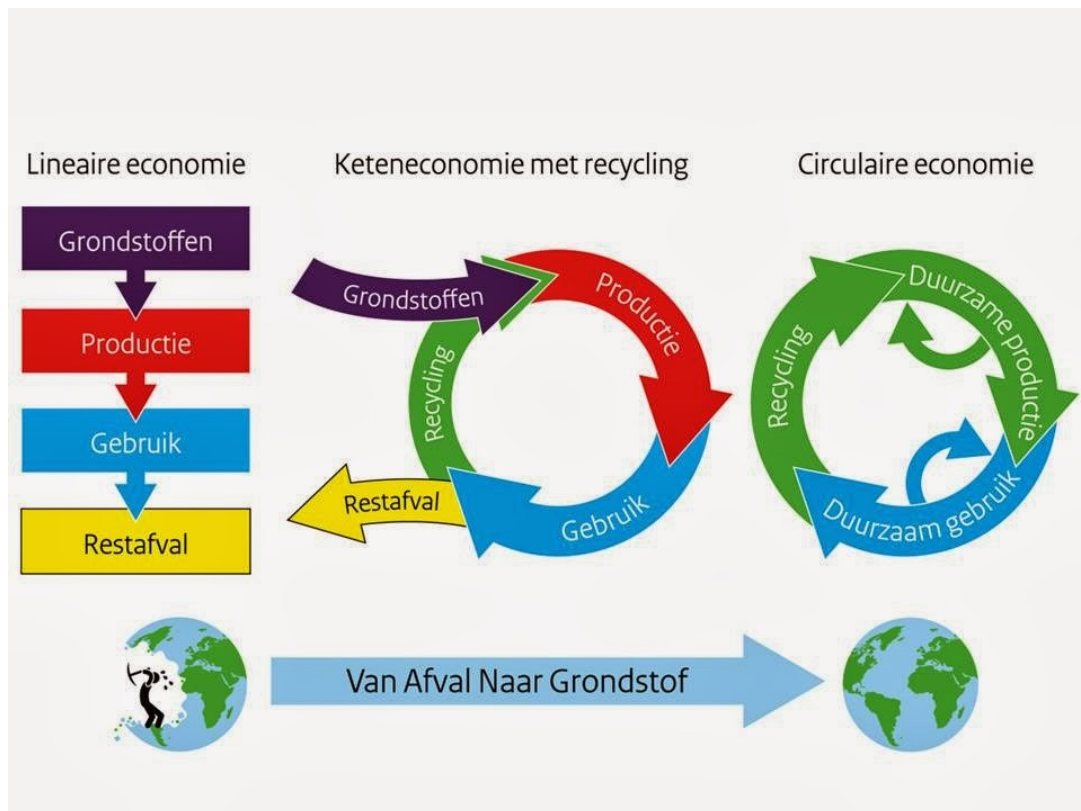

Op weg naar circulair grondstoffenbeheer

Inhoudsopgave

INLEIDING	3
ONTWIKKELINGEN	4
Macro trends	4
Wettelijk kader	4
Afvalbelastingen, vergoedingen en statiegeld	5
Kansen	5
WAAR STAAT RHEDEN NU?	7
Huidig kader	7
Huidig inzamelsysteem.....	7
Huidige verwerkingsmethoden	7
Huidige prestaties.....	8
GEMEENTELIJKE VISIE.....	10
Accent op circulair grondstoffenbeheer	10
Toekomstig toetsingskader	11
PROCES	12

INLEIDING

Het besef dat in het vuilnis nog waardevolle grondstoffen zitten heeft geleid tot het hedendaagse motto:

Van afval naar grondstof

De komende decennia worden veel grondstoffen schaarser, waardoor de prijzen van de (primaire) grondstoffen verder stijgen. Het voorkomen van het ontstaan van afvalstoffen en hergebruik van grondstoffen zijn daarom steeds belangrijker. We zitten in een overgangsproces waarbij we het gebruik van primaire grondstoffen willen verminderen. Dit vraagt om een fors lagere afvalproductie dan het huidige niveau. Hiervoor is het nodig dat we producten duurzamer maken, dat we bewuster consumeren en minder verspillen.

De gemeente kan met het grondstoffenbeheer bijdragen aan het overgangsproces. Gemeenten zijn een belangrijke speler bij het voorkomen van afvalstoffen doordat zij de wettelijke zorgplicht hebben voor de - gescheiden - inzameling van huishoudelijk afval. In het verleden lag de nadruk op het inzamelen en verwerken van huishoudelijk afval. Nu verschuift deze naar het beheren van grondstofstromen.

Deze beleidsvisie is opgesteld om onze rol als gemeente in het overgangsproces goed in te vullen. Wij leggen hierin de kaders voor de lange termijn. In lijn met het Rijksprogramma Circulaire Economie nemen we 2030 als mijlpaal.

In de visie bespreken we eerst de ontwikkelingen die een rol spelen bij het toekomstig grondstoffenbeheer. Vervolgens komt de Ausgangssituatie van het grondstoffenbeheer in de gemeente Rheden aan bod. Tot slot formuleren we de visie.

ONTWIKKELINGEN

Macro trends

Belangrijke trends en ontwikkelingen relevant voor grondstoffenbeheer zijn:

1. de overgang naar een circulaire economie
2. verdere digitalisering van het grondstoffenbeheer
3. duurzaam inkopen door huishoudens zelf

Circulaire economie

De belangrijkste ontwikkeling voor het grondstoffenbeheer is de overgang naar een circulaire economie. Vroeger werd het huishoudelijk afval vooral ingezameld vanwege hygiëne. Nu richt de inzameling zich sterk op het sluiten van kringlopen. Op verschillende vlakken verwachten we een beïnvloeding van het consumptiegedrag van bewoners. Als gevolg daarvan verandert uiteindelijk ook de samenstelling en hoeveelheid huishoudelijk afval.

Voorbeelden:

- gebruik in plaats van bezit producten. De leverancier is verantwoordelijk voor terugname product.
- meer letten op verspilling. Minder voedselverspilling = minder GF-afval
- meer lokaal verwerken
- geen eenmalige producten meer die slecht recyclebaar zijn
- meer nadruk op kwaliteit van grondstoffenstromen dan op kwantiteit (kg/inw)

We verwachten dat dit op een termijn van enkele tientallen jaren leidt tot een systeemverandering. Het doel is een volledige kringloop van grondstoffen en een systeem zonder restafval. Zowel de Europese Unie als de Rijksoverheid (zie 'Landelijk beleid') zetten hier op in. Omdat gemeenten vanuit de Wet milieubeheer een zorgplicht hebben over de inzameling van huishoudelijk afval, hebben deze ontwikkelingen consequenties voor het gemeentelijk grondstoffenbeheer.

Digitalisering

Digitalisering kan zorgen voor grip op afval en grondstoffen, zoals efficiëntere inzameling, betere nasortering, inzichtelijk maken van gedrag per huishouden enzovoort. Ook leidt digitalisering tot minder materiaal, bijvoorbeeld minder papier en beeld/geluid dragers. Online shoppen daarentegen leidt tot meer verpakkingsafval, totdat ook hier een herbruikbaar concept voor komt.

Duurzame inkoop en duurzamer aanbod

De wijze waarop huishoudens inkopen kan ook veranderen. Voorbeelden zijn de verpakkingsloze supermarktproducten, nieuwe businessmodellen waarbij huishoudens een service in plaats van een product kopen, deelplatforms, duurzamere producten, etc. Leveranciers denken bij productontwerp al na over de recyclebaarheid van hun producten. Wanneer huishoudens duurzamer of circulair inkopen, heeft dit gevolgen voor het huishoudelijk afval. We verwachten dat dit op lange termijn leidt tot minder afval dat gemakkelijker recyclebaar of herbruikbaar is.

Wettelijk kader

Landelijk beleid

Nederland wil de overgang maken naar een circulaire economie. Hiervoor is in september 2016 het Rijksbrede programma 'Nederland Circulair in 2050' gestart. In 2050 moet Nederland 100% circulair zijn.

Hiervoor zijn drie strategieën geformuleerd:

- Grondstoffen in bestaande ketens hoogwaardig benutten
- Kritieke en fossiele grondstoffen vervangen door duurzaam geproduceerde, hernieuwbare en algemeen beschikbare grondstoffen
- Met nieuwe productiemethodes, nieuwe producten ontwerpen en gebieden anders inrichten

In het Rijksbrede programma zijn vijf prioritaire stromen benoemd waaronder “consumptiegoederen”. Grondstoffenbeheer is een belangrijk onderdeel van “consumptiegoederen”. Twee van de drie doelen van “consumptiegoederen” hebben betrekking op het huishoudelijk afval:

- De jaarlijkse hoeveelheid huishoudelijk restafval is in 2020 maximaal 100 kg per persoon en in 2025 maximaal 30 kg per persoon per jaar;
- In 2025 gaan inwoners en bedrijven zo om met consumptiegoederen, dat deze in de kringloop blijven en dat geen zwerfafval achterlaten, de norm is.

Eind 2018 heeft het Rijk de ‘Transitieagenda voor consumptiegoederen’ gepubliceerd. Deze agenda gaat over de systeemverandering die nodig is om de omslag te maken van een lineaire naar een circulaire economie. Deze agenda heeft effect op het Rhedense beleid over grondstoffenbeheer.

Provinciaal beleid

Gelderland kent het Gelders Energieakkoord waarbij het verminderen van de productie van restafval één van de hoofdthema’s is. Door bedrijven schoner te laten produceren, ‘groen’ in te kopen en kringlopen te sluiten wordt afval een nieuwe grondstof in Gelderland. Het streven is om in 2025 nog maar 30 kg restafval per inwoner te produceren, overeenkomstig de landelijke doelstellingen.

Afvalbelastingen, vergoedingen en statiegeld

In het Belastingplan 2019 staat dat het Rijk de belasting op het storten en verbranden van Nederlands afval in het buitenland vanaf 2019 verhoogt (van 0,--) naar € 31,39 per ton. De heffing op afval bestaat al sinds 2015 maar geldt alleen voor afval dat binnen Nederland wordt verwerkt. In de lange termijnvisie is rekening gehouden met deze belasting.

Voor veel stromen zoals kunststof verpakkingen, glas en apparaten krijgen gemeenten vergoedingen die voortkomen uit producentenverantwoordelijk. Deze zijn belangrijk om de inzamelkosten die gemeenten maken te dekken. Vooral de vergoedingen voor kunststofverpakkingen zijn belangrijk. De hoogte hiervan op lange termijn is onzeker. Op landelijk niveau wordt er nagedacht om ook voor andere producten producentenverantwoordelijkheid in te voeren, zoals luiers, meubels textiel en matrassen. Dit moet gescheiden inzameling en hoogwaardige verwerking mogelijk maken. Wanneer dat gebeurt, moet de gemeente Rheden daarop inspelen.

Een andere discussie die al lang speelt, is statiegeld. Waar we tot enkele jaren geleden vooral spraken over afschaffing, kijken we nu - onder meer door de circulaire economie en de nadruk op de kwaliteit van stromen - weer naar uitbreiding van het statiegeldsysteem. In het kabinetstandpunt van maart 2018 is het invoeren van statiegeld uitgesteld tot 2021. Invoering van statiegeld heeft gevolgen voor de aanpak van afval van kunststof verpakkingen.

Kansen

De afvalsector maakt op dit moment sterke ontwikkelingen door. Hieronder vatten we enkele trends en ontwikkelingen in de afvalsector die voor Rheden relevant zijn kort samen.

- Nieuwe verwerkingstechnieken: de afgelopen jaren is de techniek om afval achteraf te scheiden (nascheiding) verder verfijnd in Nederland, mede tot stand gekomen door de gescheiden inzameling en sortering van PMD. Steeds meer afvalbedrijven investeren in nascheiding/sortering (o.a. AEB, OMRIN, Attero, HVC) waarbij zij inzetten op een combinatie van bronscheiding en nascheiding. In aanbestedingen (van bijvoorbeeld restafval) houden wij met deze ontwikkeling rekening.
- Nieuw in te zamelen stromen: nieuwe verwerkingstechnieken maken het mogelijk dat we ook nieuwe stromen gescheiden kunnen inzamelen. Dit geldt bijvoorbeeld voor luiers en

matrassen. Ook zijn er nieuwe initiatieven voor de inzameling van producten, zoals de BEST-tas van Circulus-Berkel.

- Nieuwe verdien- en samenwerkingsmodellen: mede door de circulaire economie komen andere verdien- en samenwerkingsmodellen in beeld. Thema's als social return, werkgelegenheid en stimulering van de lokale economie worden steeds meer in verband gebracht met grondstoffenbeheer.
- Meer nadruk op kwaliteit van stromen: de focus lag bij afval altijd op kwantiteit (kg/inw of scheidingspercentage). Voor hoogwaardige verwerking wordt kwaliteit steeds belangrijker. Met name bij kunststoffen en GFT speelt dit. Wij besteden de komende jaren meer aandacht aan de kwaliteit van de ingezamelde stromen.
- Meer doen op lokale - of regionale schaal: afvalverwerking is in Nederland 'centraal' georganiseerd. Bij de overgang naar een circulaire economie is juist de lokale en regionale schaal belangrijk. Er komen steeds meer mogelijkheden om afval/grondstoffen op lokale of regionale schaal te verwerken en benutten. Gemeenten kunnen hier met hun grondstoffenbeleid en aanbestedingen op in spelen.

WAAR STAAT RHEDEN NU?

In dit hoofdstuk schetsen we in het kort de uitgangssituatie van het grondstoffenbeheer in Rheden: welke beleidsambitie staat in het coalitieakkoord, hoe zamelen we de grondstoffen nu in, hoe verwerken we het en wat zijn de prestaties.

Huidig kader

In het huidige coalitieakkoord 'Rheden geeft energie' staat de ambitie om tot 75% afvalscheiding in 2020 te komen.

De belangrijkste maatregel om naar de scheidingsprestatie van 75% te komen, is dat de inzameling van de restafvalcontainer van 1x per 2 weken naar 1x per 3 weken is gegaan. Deze maatregel is in 2018 ingevoerd.

In 2020 evalueren we deze maatregel en kijken we welk spoor we moeten bewandelen om tot verdere verbetering van de afvalscheiding te komen.

Huidig inzamelsysteem

De onderstaande figuur geeft het basissysteem en het serviceniveau voor de inzameling van de belangrijkste afval-/grondstofstromen in de gemeente Rheden weer.

Inwoners (huishoudens??) kunnen grof vuil op verschillende manieren aanbieden in Rheden:

- ☐ wegbrengen van grof vuil naar het afvalbrengstation in Arnhem-Noord (diverse stromen onbeperkt, enkele stromen 6x per jaar gratis)
- ☐ Gratis laten ophalen van 1 m3 grofvuil/tuinafval per woning per 4 weken
- ☐ 1x per maand laten ophalen van een 1 m3 Green Bag à € 2,50 per stuk, max. 2 per maand
- ☐ Kringloopgoederen gratis laten ophalen op afspraak of brengen naar 2Switch
- ☐ SUEZ haalt grote apparaten op afspraak gratis op

Huidige verwerkingsmethoden

Er worden in totaal 20 verschillende grondstofstromen ingezameld, onderverdeeld in 4 categorieën:

- Ingezamelde grondstoffen (GFT, PMD, oud papier, elektrische apparaten, glas, textiel, KCA)
- Fijn restafval
- Grof restafval (oud ijzer, bouw- en sloopafval, afvalhout (A/B/C-kwaliteit), matrassen, gasflessen, grond, autobanden, dakbedekking, piepschuim, gips, grof tuinafval, harde kunststoffen, vlakglas).
- Asbest

Voor deze 4 afvalcategorieën gebruiken we de volgende verwerkingsmethoden:

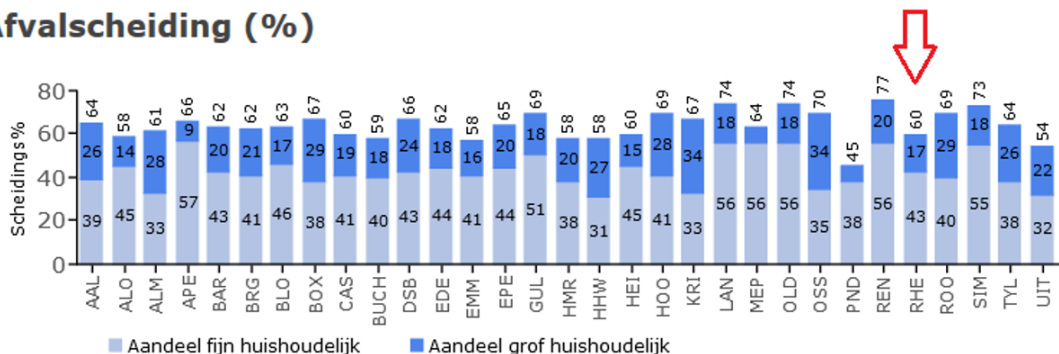
- De grondstoffen brengen we voor recycling naar een erkende verwerker die de grondstoffen hergebruikt of voor hergebruik geschikt maakt.
- Het fijn restafval brengen we naar een verbrandingsoven.
- Het grof restafval dat men op het afvalbrengstation brengt gaat voor recycling naar een erkende verwerker, het grof vuil dat we aan huis ophalen gaat naar een verbrandingsoven;
- Het asbest storten we conform landelijke normen.

Huidige prestaties

Milieu

In Rheden werd in 2017 60% van het afval gescheiden. Als gevolg van de invoering van de 3-wekelijksse inzameling van restafval in 2018 is dit cijfer gestegen tot 64%. Dit ligt iets boven het gemiddelde van de groep benchmark gemeenten (= 63%, zie onderstaande figuur¹). Uitgesplitst naar fijn restafval en grof restafval blijkt dat de gemeente Rheden slechter presteert dan gemiddeld bij het grof restafval. Er wordt in Rheden relatief veel grof restafval 'geproduceerd'.

Afvalscheiding (%)

Rheden is een gemeente met veel tuinoppervlak, daarom zamelen we veel GFT in. De hoeveelheden textiel, papier en glas zijn vergelijkbaar met de benchmark gemeenten. De hoeveelheid PMD blijft wat achter op de andere benchmarkgemeenten.

Uit een sorteeraanlyse komen de volgende hoeveelheden van de hoofdstromen (in kg/inw per jaar) die nog in het restafval zitten: GFT (54 kg/inw), PMD (29 kg/inw), papier (12 kg/inw), textiel (10 kg/inw) en glas (10 kg/inw). In totaal 179 kg/inw.

Service

De dagelijks vrijkomende volumineuze stromen zamelt SUEZ in Rheden bij de laagbouw door middel van minicontainers aan huis in. Voor PMD hebben we gekozen voor zakken in plaats van een minicontainer voor PMD aan huis. De hoogbouw heeft een lager serviceniveau voor grondstoffen, met name een service voor GFT ontbreekt. Voor het restafval staan gemeenschappelijke inzamelmiddelen. Vanwege de lagere kapitaallasten is in het verleden gekozen voor bovengrondse in plaats van ondergrondse containers.

¹ Bron: benchmark huishoudelijk afval – peiljaar 2017

Kosten

De afvalstoffenheffing in Rheden bestaat uit een basistarief en een tarief op basis van het inzamelmiddel voor restafval ('mild' diftarsysteem op basis van volume).

Hoogbouwaansluitingen betalen het tarief van de kleinste minicontainer.

Container	Aantal aansluitingen	Tarief (incl. Basistarief)
140 l / wijkcontainer	8458 / 2872	€ 167,28
180 l	4562	€ 206,16
240 l	3472	€ 264,00

Het gemiddelde tarief in Rheden bedroeg in 2017 € 171 per aansluiting/jaar. In vergelijking met vergelijkbare gemeenten heeft de gemeente Rheden haar tarief voor de afvalstoffenheffing weten te beperken: ruim 80% van de gemeenten in Nederland heeft een hogere afvalstoffenheffing dan Rheden (peiljaar 2017).

GEMEENTELIJKE VISIE

Voor het toekomstige grondstoffenbeheer is het belangrijk dat de Rhedense kaders voor de lange termijn duidelijk zijn, zodat we de komende jaren hier gericht naartoe kunnen werken.

In haar besluit van 24 november 2015 heeft de gemeenteraad van Rheden de ambitie vastgelegd om in 2020 75% van het restafval gescheiden in te zamelen. Echter, in 2020 stopt het niet: ook ná 2020 blijft de gemeente bezig met het verminderen van de hoeveelheid restafval.

In deze visie wordt een keuze gemaakt voor de insteek van het gemeentelijk grondstoffenbeheer. We zien op basis van de kansen en ontwikkelingen in het grondstoffenbeheer en de maatschappij drie mogelijke insteken voor het gemeentelijk grondstoffenbeheer waaruit een keuze gemaakt moet worden:

- **Circulair grondstoffenbeheer.** Bij circulair grondstoffenbeheer zet de gemeente in op nieuwe verdienmodellen, stimuleren van hergebruik en lokale of regionale ketensluiting. Het doel is om de "grondstoffenefficiëntie" in de keten te verhogen door maatregelen te nemen op verschillende plekken in de keten. Denk daarbij aan gerecyclede grondstoffen in producten toepassen en afgedankte producten uiteindelijk voor 100% terug te brengen in de kringloop. Er zijn ook raakvlakken met andere beleidsterreinen van de gemeente, zoals economie en inkoop en aanbesteding.
- **Lokaal en sociaal.** In de afgelopen tientallen jaren is het informele en kleinschalige karakter van grondstoffenbeheer grotendeels verdwenen: de afvalketen is in grote mate geprofessionaliseerd en gecentraliseerd. Bij deze pijler brengen we de lokale en sociale component terug. Waar mogelijk worden mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en verenigingen) ingezet om afvaldiensten te verrichten in Rheden. De bedoeling is om voor deze mensen een volwaardige baan te creëren zonder dat dit leidt tot arbeidsmarktverdringing. Ook betrekken we 'kwetsbare bewoners', bijvoorbeeld door inzet bij 'servicepunten' in de wijk waar we meerdere (niet alleen afval) diensten aanbieden. Zo komt het grondstoffenbeheer weer dicht bij bewoners te staan. Daardoor raken zij meer betrokken en zetten zij zich meer in om grondstoffen op de gewenste manier aan te bieden. Bij deze pijler zijn er sterke raakvlakken met andere taakvelden van de gemeente, zoals sociale zekerheid.
- **Maatwerk in grondstoffenservice.** Voor consumenten valt er veelal uit een breed scala aan producten en diensten een gewenst aanbod te kiezen. Voor de dienstverlening voor grondstoffeninzameling geldt dit over het algemeen niet: bewoners hebben geen of (in geval van Rheden) een beperkte keuze. Bij deze pijler zetten we in op het bieden van maatwerk aan bewoners. Bewoners kunnen zelf een pakket aan inzamelmiddelen en inzameldiensten samenstellen en daar gebruik van maken. Zo kan de gemeente optimaal aansluiten op de behoeften van bewoners. Op basis van de gewenste service betalen bewoners een bedrag voor de afvalstoffenheffing. We verwachten dat bewoners op deze manier beter van de hen geboden voorzieningen gebruik gaan maken met als resultaat betere grondstoffenscheiding. Om dit mogelijk te maken, is wel een digitaliseringslag noodzakelijk. Dit is nodig voor administratie, facturatie en het bieden van informatie en inzicht aan bewoners.

Accent op circulair grondstoffenbeheer

Het gemeentelijk grondstoffenbeheer vloeit voort uit een wettelijke taak. De gemeente Rheden ziet als gevolg hiervan het als haar primaire taak om te zorgen voor goede inzameling van het afval van haar inwoners. Het te voeren grondstoffenbeleid moet in eerste instantie zijn gericht op het verminderen van de hoeveelheid restafval.

De maatschappelijke 'circulaire' ontwikkeling biedt hiervoor de beste aanknopingspunten. De insteek 'Circulair grondstoffenbeheer' is daarom voor de gemeente Rheden het leidend principe als kader voor het grondstoffenbeheer.

Bij de toekomstige invulling van het grondstoffenbeheer nemen wij de insteken 'Lokaal en sociaal' en 'Maatwerk' mee, maar deze zijn ondergeschikt aan het leidend principe van circulariteit.

Toekomstig toetsingskader

Voor toetsing van op circulariteit gerichte ontwikkelingen c.q. maatregelen zal gebruik worden gemaakt van kaders van het beleid Circulaire Economie dat later in 2019 wordt ontwikkeld. Dit nieuwe beleid Circulaire Economie zal dienen als kapstok circulaire ontwikkelingen, onder andere op het grondstoffenbeheer.

Op basis van het beleid Circulaire Economie zal op de volgende punten een verdere invulling worden gegeven:

- De mate waarin we investeren om de circulaire concepten mogelijk te maken. Marktpartijen kunnen veel oppakken maar de gemeente zal wel van tevoren een investering moeten doen, bijvoorbeeld in onderzoek. Op langere termijn moet een circulaire economie renderen waardoor de kosten lager worden.
- De wijze waarop wordt bijgedragen aan de levensduurverlenging van apparaten. Op de lange termijn zijn er, door beter productontwerp, meer mogelijkheden voor bewoners om producten te laten repareren in plaats van weg te gooien. Derden bieden ook andere "circulaire" diensten aan, zoals reparatie en hergebruik, om een circulaire economie mogelijk te maken. Hierdoor wordt de levensduur van apparaten verlengd en zijn uiteindelijk minder grondstoffen nodig.
- De mogelijkheid voor ontwikkeling van nieuwe circulaire diensten. Deze diensten zorgen voor nieuwe lokale werkgelegenheid. Een deel daarvan kunnen mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt invullen. We kunnen ons ook voorstellen dat door de nieuwe circulaire diensten er alternatieven komen voor gemeentelijke diensten aan huishoudens met lage inkomens.

Het circulair grondstoffenbeheer is een logisch aanknopingspunt voor de gemeente om stappen te zetten naar een circulaire economie.

Uitgangspunten voor grondstoffenbeheer

Naast dit circulaire kader zullen de volgende uitgangspunten gelden voor het toekomstige grondstoffenbeheer:

- Bij inkoop en aanbesteding is duurzaamheid een belangrijk gunningscriterium.
- Wij streven naar een 100% dekking van de afvalstoffenheffing.
- De kosten voor het grondstoffenbeheer liggen niet boven het landelijk gemiddelde (te baseren op de benchmark huishoudelijk afval)
- Wij richten het grondstoffenbeheer in op een wijze waarbij we hoge waarde toekennen aan de kwaliteit van de grondstoffenstroom. Alleen met hoogwaardige reststromen is het mogelijk om goed hergebruik van de grondstoffen te realiseren.
- Regionale samenwerking biedt vaak voordelen en heeft daarom de voorkeur, maar lokale initiatieven omarmen we wanneer deze een meerwaarde bieden.
- We kiezen niet voor maatwerk maar voor een gemeentebreed systeem.
- We betrekken inwoners / verenigingen / scholen bij het inzamelsysteem.
- De zorg voor de natuurlijke omgeving nemen we op in het zwerfafvalbeleid

De visie van de gemeente Rheden op het grondstoffenbeheer gaat uit van inzet op circulair grondstoffenbeheer.

Voor het beoordelen van nieuwe maatregelen zal gebruik worden gemaakt van het (nog te ontwikkelen) beleidskader Circulaire Economie

PROCES

Na vaststelling van de visie door de gemeenteraad stellen we voor de korte termijn (2019 – 2022) een grondstoffenplan op. Met het grondstoffenplan werken we de beleidsvisie uit in concrete stappen. Het plan is gericht op uitvoering en houdt rekening met de lange termijn kaders die wij in de visie hebben gesteld.

Het grondstoffenplan bieden we apart ter informatie aan de gemeenteraad aan.